

Ap 19/12 - 98

Hamsun-biografi som ruver

bok

Lars Frode Larsen:
DEN UNGE HAMSUM (1859-1888)
Biografi, Schibsted
▼ En intellektuell og
forskningsmessig bragd

Var Knut Hamsun født på gården Garmotrædet i Lom eller på Skultbakken i Vågå? I et brev til Gyldendals Harald Grieg fremkommer Hamsuns egen kommentar til problemstillingen:

«At det gidde tulle med slikt noget som mit Fødested!»

Men dikteren selv var ikke klar på hvor hans vugge sto, selv om man kan lese i alskens oppslagsverker verden over at han var født 4. august 1859 i Lom i Gudbrandsdalen.

I mai 1993 skrev Lars Frode Larsen en større artikkel i «tenposten», der han ved hjelp av de landsomfattende folketellingene i 1865 og 1875 påviste at fødestedet er Vågå.

Disse opplysningene synes imidlertid å ha hatt lite eller intet gjennomslag. I Øystein Rottens Hamsun-biografi for ungdom, «Guddommelig galskap», utgitt i høst, er fødestedet fremdeles Lom.

I «Den unge Hamsun» har Larsen for sikkerhets skyld gjengitt de aktuelle folketellingsrubrikkene i faksimile, men kan det overbevise Lom-fundamentalistene? Det er vel tvilsomt, og man kan jo lure på hvorfor Larsen skriver:

«Nærmere undersøkelser tyder på at det i tiden umiddelbart etter Hamsuns gjennombrudd som forfatter på 1890-tallet faktisk holdt på å etablere seg en forholdsvis sterk tradisjon for Vågå og Skultbakken som fødested, men at Lom overtok hegemoniet da bøkene om Hamsun begynte å utkomme.»

Mange feilkilder

Spørsmålet om fødested illustrerer på utmerket vis problemene med å fremme historisk pålitelig informasjon om den unge Hamsun. Bidrag fra mennesker som møtte ham på den tiden, er nesten alle nedskrevet i ettertid, etter hukommelsen, så feilkildene florerer. De biografiske opplysninger Hamsun selv fra tid til annen utlot seg med, var ikke sjelden uriktige, kanskje ut fra ønsket om å tilsløre sin bakgrunn, eller kanskje fordi han aldri la brett på den. Notorisk er i et hvert fall hans påstand helt frem til 1910 om at han var født i 1860.

Lars Frode Larsens bok er en lett omarbeidet versjon av hans doktoravhandling i høst, «Den unge Knut Hamsun (1859-1888). En studie i hans personlige og idémessige utvikling». Helt atypisk for Hamsun-doktorander, eller litteratur-doktorander overhodet, er Larsens arbeid *biografisk* anlagt, «med en historisk-kritisk analyse av dikterens ungdom og oppvekstår der sosiale, kulturelle, religiøse, politiske og litterære perspektiver (særlig de tre siste) blir

Ungdom. Knut Hamsun som ung.

vektlagt.» Nå har flere Hamsun-forskere i lengre tid etterlyst en «samlende kritisk-vitenskapelig Hamsun-biografi», særlig fordi hans uforlignelige stil har skygget for det Larsen kaller «innholdssiden» ved hans tenkning. Biografen har ved å søke seg frem til «flerst mulig dokumenterbare og verifiserbare fakta» tegnet et ganske annet bilde. Hamsun var ikke det sosiale og intellektuelle særtilfelle med liten evne til rasjonelle overlegninger som ettertiden har gjort ham til, mener Larsen, som slår ned på en rekke tilfeller av «uhistorisk tilbakeprosjisering av den eldre Hamsuns holdninger» i forskningen.

Hjelpepresten

For hvor bare! I yngre dager var Hamsun det man kaller utviklings- eller fremskrittsoptimist. Både her hjemme og under USA-oppholdene viste han sterke Venstre-sympatier; dersteds var han tillike ihuga talsmann for avholdssaken og unitarismen, han praktiserte endog som hjelpeprest! Larsen skriver:

«Han hadde et bredt kontaktnett, fulgte interessert med i samfunnsproblemer og var mer aktivt utagerende enn den vanlige norske ungdom i samtiden.»

Og det er jo noe ganske annet enn den Hamsun ettertiden har gjort til «gåte».

Gjennom hele boken korrigerer og presiserer Larsen en rekke punkter i den traderte Hamsun-forskningen, selv om han i innledningen understreker at «Alle forskere står på hverandres skuldre, og jeg har ikke stått nederst.» Han avliver myten om at Hamsun holdt litt-rære foredrag, blant annet om Strindberg, da han arbeidet som 20-årig veislusk og gruskontrollør på Tøten. Det skjedde ikke før under hans første USA-opphold, og da uten suksess.

Hamsuns livslange anti-

Spilloppmaker. Som ung var Knut Hamsun en spilloppmaker som ikke hadde noe imot å kle seg ut. Her med damehatt på et portrettbilde fra det første Amerika-oppholdet.

Trikkekonduktør. Hamsun arbeidet bl.a. som trikkekonduktør under sitt opphold i Chicago.

britiske holdning har vært utlagt på mange vis. Et av de mer vidtløftige forsøk på forklaring har vært å ty til den såkalte Bodøssaken fra 1818. Larsen viser imidlertid til de hierarkiske forhold blant innvandrerne i byen Elroy i Wisconsin som Hamsun fikk føle på kroppen i 1882.

Innflyttere av norsk, tysk og irsk opphav utgjorde un-

derklassen, mens engelskmennene dannet overklassen. De utviste aristokratiske og antidemokratiske holdninger i en nasjon som den demokratisk innstilte venstresympatisøren Hamsun så på som «Frihetens land»; de ville holde ambisiøs ungdom annetstedsfrå nede. Hamsuns uttalelser senere i livet om motsetningen mellom «det gamle-

England og «det unge» Tyskland, gis dermed en slags personlig-psykologisk dimensjon.

Eftersommeren 1886 hadde Hamsun på trykk i Dagbladet et stykke han kalte «Synd», en såkalt elendighetsberetning. Larsen påpeker at denne fortellingen går på tvers av Tore Hamsuns utsagn om at faren «lukket seg inne på sin mørke hybel med sine tanker, som ikke var tidens tanker, og sine papirer som tiden ikke ville lese.» Tvert imot, mener biografen, «sommener 1886 opptrådte Hamsun som sosial-radikal og bohem-nær-naturalist.»

Noe denne leser alltid har oppfattet som en av de åpenbart mytiske overleveringer, er den unge Hamsuns påståtte kontakter med det kongelige hoff i Kristiania. Men her serverer Larsen en indiskjede som forbløffer, en deduksjonsrekke som blant annet er basert på nylesning av «Sult», sammenholdt med statskalendere og offentlige adressebøker. Han mener endog å fastslå at modellen til Ylajali i «Sult», er Ida Charlotte Clementine Wedel, som tidlig på 80-tallet var ansatt ved hoffet.

Slem onkel

Derimot slår Larsen ned på en annen overlevering, som til nå praktisk talt har vært

ansett som den helt avgjørende faktor i formingen av mennesket Knut Hamsun: bortsettningen til den «slemme» morbroren Hans. For det første har ikke oppholdet hos Hans vært like langvarig som tidligere antatt, for det annet var han neppe den «overnektige plageånd» som formørket Knuts barndom.

Ifølge Larsen førte tiden hos morbroren først og fremst til «forstyrrelser i guttens naturlige selvstendiggjøringsprosess i forholdet til foreldrene – særlig moren.»

Knut hadde en annen morbror, Ole, som ifølge tradisjonen var litt av en eventyrskikkelse. I Thorkild Hansens bok, «Prosesen mot Hamsun», som i hovedsak har sine opplysninger fra Tore Hamsun, antydes det at Knut arvet sine fortellerevner fra Ole. Larsen skriver imidlertid:

«En kritisk gjennomgang av kildematerialet viser at «slagskyggen» fra onkel Ole alt i alt er vel så mørk som den fra broren.»

Det er selvfølgelig helt umulig å yte denne boken på 500 store sider og 100 sider noter noe i nærheten av rettferdighet i en avisartikkel. La det bare vært sagt at den er rik til overflod, en intellektuell og forskningsmessig bragd, og at Lars Frode Larsen skriver bedre norsk enn litteraturforskere flest.

I forordet bebuder han en fortsettelse: «en analyse av dikterens gjennombruddsperiode (1888-1891)». Venten tiden frem til utgivelsen av bind to er det bare såvidt man kan utstå.

TERJE STEMLAND